

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства освіти і науки,
молоді та спорту України
29 березня 2012 року №384
(у редакції наказу Міністерства
освіти і науки України
від 05 червня 2013 року №683)

Форма № Н – 3.03

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА імені О. М. БЕКЕТОВА

ПРОГРАМА

НОРМАТИВНОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ»

підготовки спеціаліста

спеціальності 7.06010107 – Теплогазопостачання та вентиляція

7.06010103 – Міське будівництво та господарство (заочна форма навчання)

Харків
ХНУМГ
2014 рік

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО:

Харківським національним університетом міського господарства
імені О. М. Бекетова

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ:

Н. М. Сіренко

Обговорено та рекомендовано до видання Вченою радою університету, як тимчасово діюче до затвердження Президією Науково-методичної комісії зі спеціальності 7.06010107 – *Теплогазопостачання та вентиляція* 7.06010103 – *Міське будівництво та господарство* (заочна форма навчання).

Протокол № 10 від «31» травня 2013 року.

1. Мета та завдання вивчення дисципліни

Мета: формування системи знань з теоретичних питань економіки.

Завдання: надбання навичок загального аналізу основних економічних подій в своїй країні та за її межами, знаходження й використання інформації, необхідної для орієнтування в основних поточних проблемах економіки.

Предмет: основоположні економічні категорії, економічні закони та принципи функціонування економічних систем; економічні відносини, господарчі механізми та дії людей, спрямовані на ефективне господарювання в умовах обмежених економічних і природних ресурсів; особливості ринкових перетворень економіки України; сучасні процеси глобалізації економічного життя людства.

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

ЗМ 1.1. Загальні основи економічного розвитку

ЗМ 1.2. Теоретичні основи мікроекономіки

ЗМ 1.3. Вступ у макроекономіку

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 54 годин / 3,0 кредитів ECTS.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

ЗМ 1.1. Загальні основи економічного розвитку

Тема 1.1.1. Предмет економічної науки

Предмет і функції економічної теорії. Становлення та основні етапи розвитку економічної теорії як науки. Основні питання економічної теорії. Об'єкт вивчення та функції економічної теорії.

Тема 1.1.2. Основи економічного аналізу. Основні економічні школи

Методи економічної теорії, економічні закони та категорії. Позитивний та нормативний аналіз. Рівні аналізу економіки. Макроекономіка. Мікроекономіка. Основні економічні школи і течії. Економічна думка в Україні.

Тема 1.1.3. Основи обміну.

Економічні потреби: сутність та класифікація. Закон зростання потреб. Економічні потреби, етапи їх розвитку. Класифікація економічних потреб за суб'єктами, за характером виникнення, за засобом задоволення, за ступенем реалізації, за участю у відтворювальному процесі, за пріоритетами (за Маслоу), за можливістю задоволення. Аналіз дії закон зростання потреб. Економічні інтереси: сутність, основні види. Об'єкти і суб'єкти економічних інтересів. Класифікація економічних інтересів за суб'єктами, за об'єктами, за отупінню усвідомлення, за засобами реалізації, за ознакою часу. Взаємодія економічних потреб та інтересів.

Процес суспільного виробництва, його фази. Суспільне виробництво, його фази, загальні риси. Матеріальне виробництво. Нематеріальне виробництво. Галузева структура суспільного виробництва. Фактори виробництва, їх взаємодія. Особистий фактор виробництва. Уречевлені фактори виробництва.

Економічна ефективність суспільного виробництва, її показники. Продуктивність праці. Фондовіддача, фондоемність. Матеріаловіддача,

матеріалоемність. Інтегрований показник економічної ефективності. Соціальна ефективність суспільного виробництва, її показники.

Тема 1.1.4. Основні поняття власності. Порівняльні економічні системи.

Економічна система: поняття, основні її типи. Поняття „економічна система”, її основні властивості. Структурні елементи: продуктивні сили, виробничі відносини, господарський механізм. Основні типи економічних систем. Особливості переходу від директивно-планової до ринкової економіки. Формування економічної системи України. Суперечливий характер процесу системної трансформації. Шляхи трансформації. Трансформаційний характер української економіки. Власність як економічна категорія. Типи, форми та види власності. Власність як економічна категорія. Власність як юридична категорія. Суб’єкти і об’єкти власності. Вертикально-історичний підхід до класифікації власності. Горизонтально-структурний підхід до класифікації власності. Типи, форми, види власності. Відносини власності в Україні. Аналіз закону України «Про власність». Сучасні тенденції у відносинах власності.

Тема 1.1.5. Функціонування конкурентного ринку.

Форми суспільного виробництва: натуральне і товарне виробництво, їх розвиток, поєднання, взаємодоповненість. Еволюція товарного виробництва, сутність та основні ознаки. Економічні умови товарного виробництва. Суспільний поділ праці як загальна економічна основа виробництва. Товар і його властивості. Вартість товару. Закон вартості. Ціна як інструмент збалансування споживної вартості товару. Виникнення, суть і функції грошей. Сутність і функції ринку. Суб’єкти та об’єкти ринку. Елементи ринкового механізму. Структура ринкової економіки. Конкуренція, її значення і ф.

ЗМ 1.2. Теоретичні основи

Тема 1.2.1. Попит, споживчий вибір, витрати та пропозиція

Попит: поняття, крива, закон, фактори. Еластичність попиту, її ступені та коефіцієнти. Закон попиту, функція попиту, крива попиту. Зміна попиту і зміна обсягу попиту. Цінові і нецінові фактори попиту (економічний, алгебраїчний, графічний аналіз). Особливості взаємовпливу цін взаємозв’язаних товарів. Методичні підходи до обчислення показника еластичності. Діапазон числових значень коефіцієнта прямої цінової еластичності попиту. Ступені цінової еластичності попиту. Чинники цінової еластичності попиту, особливості їх впливу. Суть абсолютно еластичного і абсолютно нееластичного попиту. Взаємозв’язок між ціною і валовим виторгом за різної еластичності. Сутність коефіцієнту еластичності попиту за доходом, параметри його значень для „нормальних” і „неякісних” товарів. Кількісні параметри еластичності для взаємозамінних і взаємодоповнювальних товарів. Практичне використання концепції „перехресної” еластичності попиту для обґрунтування цінової політики продавців (виробників) взаємозв’язаних товарів. Пропозиція: поняття, крива закон, фактори. Еластичність пропозиції, її фактори та коефіцієнти. Функція пропозиції, крива пропозиції. Зміна пропозиції і зміна обсягу пропозиції. Цінові і нецінові детермінанти пропозиції (економічний, алгебраїчний, графічний аналіз). Методика обчислення рівня еластичності пропозиції. Фактори, що впливають на еластичність пропозиції. Перехресна

еластичність пропозиції та її вплив на стратегію товаровиробника. Ринкова рівновага, проблеми не сталості. Взаємодія попиту й пропозиції. Поняття рівноваги, надлишку, дефіциту. Ринкова ціна і ціна рівноваги, обсяг рівноваги. Механізм встановлення ринкової рівноваги (павутиноподібна модель). Вплив зміни попиту та пропозиції на рівновагу, взаємодія змін попиту і пропозиції. Вплив податків і дотацій на ринкову рівновагу. Взаємозв'язок потреб і споживання. Домогосподарства як сфера споживання. Свобода вибору і суверенітет споживача. Сутність суверенітету споживача, його умови. Мотиви та результати обмеження свободи вибору споживача. Зв'язок „споживач - виробник”. Корисність: гранична та загальна, їх графіки. Закон спадної граничної корисності. Поняття корисності, її особливості та спосіб досягнення. Сукупна та гранична корисність, їх графічний аналіз. Корисність, її види та шкала. Гранична корисність, її графік. Сукупна корисність: визначення, графік. Взаємозв'язок сукупної і граничної корисності. Закон спадної граничної корисності. Раціональний споживчий вибір, підходи до його визначення. Припущення в теорії споживання. Кардиналістська (кількісна) модель оптимізації споживчого вибору. Аксиоми ординалістської теорії корисності. Функція корисності, її модифікації. Криві байдужості як спеціальний інструментарій мікроекономічного аналізу. Бюджетне обмеження і можливості споживача. Бюджетна лінія, її рівняння і графічна побудова. Рівновага споживача за ординалістською концепцією. Реакція споживача на зміни його доходу і цін. Ефект доходу та ефект заміщення. Парадокс Гіффена. Ринковий попит, його формування. Ринковий попит як сума індивідуальних (означення, побудова графіку).

Тема 1.2.2. Фірма та форми конкуренції.

Виробнича функція, її ізокванта та ізокоста. Поняття і параметри виробничої функції. Властивості виробничої функції. Правило спадної віддачі (продуктивності) змінного фактору виробництва. Крива однакового продукту (виробничої байдужості) - ізокоста, її властивості. Карта ізоквант. Умови комбінації (заміщення) факторів. Лінія однакових витрат - ізокоста. Карта ізокоств. Оптимум товаровиробника. Витрати виробництва: сутність, класифікація та графічний аналіз. Витрати виробництва, економічний та бухгалтерський підходи до визначення. Альтернативні витрати та їхній склад. Короткострокові витрати, їх графічний, алгебраїчний та вербальний аналіз. Закон неминучого зростання граничних витрат. Постійні та змінні витрати, їх графіки. Сукупні, середні та граничні витрати (економічний, аналітичний, графічний аналіз). Закон неминучого зростання граничних витрат (зниження доходності). Довгострокові витрати. Концепція мінімально ефективного розміру підприємства. Прибуток, норма прибутку та фактори, що впливають на їх величини. Визначення прибутку, його форми. Економічний прибуток. Бухгалтерський прибуток. Нормальний прибуток. Монопольний прибуток. Норма прибутку. Маса прибутку. Функції прибутку. 4. Сутність, види і функції цін. Ціна як економічна категорія. Оптова ціна. Роздрібна ціна. Рівноважна ціна. Монопольна ціна. Функції цін. Теорія ринкових структур.

Кількісні методи оцінки ринкових структур. Загальна характеристика основних типів ринкових структур. Визначення поняття „ринкова структура”. Розуміння понять: „однорідність продукції”, „легкість входу”, „легкість виходу”, „значна доля”, „рівний доступ до інформації”. Порогова доля ринку. Індекс Лернера. Індекс Херфіндала - Хіршмана (Н-індекс). Індекс Лінда. Проблема визначення кордонів ринку. Конкуренція: зміст, види і форми. Конкуренція як складова ринкового механізму. Основне завдання конкуренції. Умови конкуренції. Функції конкуренції. Досконала й недосконала конкуренція. Монополія, особливості функціонування. Модель чистої монополії та її основні ознаки. Характеристика ринку чистої монополії. Одночасний вибір монополістом ціни та обсягу виробництва. Вплив на поведінку монополіста цінової еластичності попиту. Правило максимізації прибутку. Цінова дискримінація: поняття, умови, різновиди. Економічні наслідки монополізму, олігополія і монополістична конкуренція.

Тема 1.2.3. Структура бізнесу, регулювання та дерегулювання.

Форми організації підприємств. Зміст, функції та роль управління в розвитку економіки. Поняття менеджменту та маркетингу. Регулюючі функції уряду. Регулювання соціальних відношень. Механізм регулювання та складові його елементи. Об'єкти та суб'єкти регулювання, цілі, методи і форми. Механізм ринкових перетворень.

Тема 1.2.4. Факторні ринки та розподіл прибутку.

Ринок факторів виробництва і розподіл доходів. Домогосподарства як постачальники ресурсів виробництва. Ринки факторів виробництва. Функції ринків ресурсів в економіці. Утворення похідного попиту. Попит на товари та попит на фактори виробництва. Ринки факторів виробництва, їх функції в економіці. Ціноутворення на ринку ресурсів. Праця як фактор виробництва, її мобільність. Ринок капіталу. Ринок природних ресурсів.

ЗМ 1.3. Вступ у макроекономіку

Тема 1.3.1. Основи державного сектора.

Держава в економічному кругообігу. Модель економічного кругообігу в умовах змішаної економіки. Відносини держави з іншими суб'єктами економічного кругообігу. Вплив держави на економічний кругообіг. Держава як господарюючий і регулюючий суб'єкт ринкової економіки. Державний сектор ринкового господарства. Об'єкти державної власності. Суспільні блага та ефективність. Споживчі властивості суспільних благ: Загальнодоступність, неконкурентність, невиключеність. Проблеми регулювання виробництва і споживання суспільних благ. Зовнішні ефекти та зовнішні витрати. Негативні та позитивні зовнішні ефекти. Негативні зовнішні ефекти, їх види. Види позитивних екстерналій. Методи державного регулювання зовнішніх ефектів. Критерії віднесення об'єкта к державному сектору.

Тема. 1.3.2. Національний прибуток. Сукупні затрати.

Система національних рахунків. Методика розрахунку основних макроекономічних показників. Система національних рахунків як

нормативна база макроекономічного рахівництва. Методологічні принципи побудови системи національних рахунків. Основні макроекономічні показники. Валовий випуск та валовий внутрішній продукт (ВВП). Методи обчислення ВВП: виробничий, кінцевого використання, розподільчий. Валовий національний дохід та валовий національний дохід наявний. Макроекономічні показники на чистій основі. Номінальний та реальний ВВП. Поточні та постійні ціни. Індекс цін (дефлятор ВВП). Інфліювання та дефліювання ВВП. Визначення зміни реального ВВП при стабільних цінах та в умовах інфляції. Сутність показника чистий економічний добробут.

Тема 1.3.3. Макроекономічні проблеми інфляції та безробіття.

Циклічний характер розвитку економіки. Економічний цикл та його фази. Циклічність як форма економічного розвитку. Сутність та структура економічного циклу. Види економічних циклів. Індикатори циклічних коливань. Зайнятість, її форми. Безробіття: види, показники та соціально-економічні наслідки. Зайнятість і безробіття. Неповна зайнятість та рівень безробіття. Види безробіття: фрикційне, структурне, циклічне. Повна зайнятість, природне безробіття та потенційний ВВП. Закон Оукена та втрати економіки від циклічного безробіття. Інфляція: сутність, причини, види, вимір та соціально-економічні наслідки. Інфляція та її наслідки. Темп інфляції та його обчислення. Види інфляції залежно від її темпів. Інфляція попиту та інфляція витрат, очікувана та неочікувана інфляція. Стагфляція. Основні соціально-економічні наслідки інфляції. Криві Філіпса і Фелпса.

Тема 1.3.4. Попит, пропозиція, ціновий рівень, фіскальна політика.

Сукупний попит: поняття та регулювання. Сукупний попит. Сутність сукупного попиту та його відмінність від однотоварного попиту. Крива сукупного попиту. Цінові чинники сукупного попиту. Нецінові чинники сукупного попиту та вплив їх на його криву. Сукупна пропозиція та її динаміка. Сукупна пропозиція. Сутність сукупної пропозиції. Класична модель сукупної пропозиції і виробнича функція. Крива сукупної пропозиції в довгостроковому періоді. Кейнсіанська модель сукупної пропозиції. Крива сукупної пропозиції в короткостроковому періоді. Зміна цін і реального ВВП на різних ділянках короткострокової кривої сукупної пропозиції. Нецінові чинники сукупної пропозиції. Макроекономічна рівновага в моделі „АБ - А8”. Сукупний попит — сукупна пропозиція як модель економічної рівноваги. Довгострокова та короткострокова рівновага. Фіскальна політика та її види. Дискреційна фіскальна політика. Стимульовальна та стримувальна фіскальна політика. Мультиплікатор податків. Мультиплікативний вплив державних закупівель і чистих податків на реальний ВВП. Мультиплікатор збалансованого бюджету. Автоматична фіскальна політика. Автоматичні чисті податки як вмонтовані стабілізатори. Стабілізаційний вплив на економіку автоматичної фіскальної політики в умовах падіння та зростання виробництва. Крива Лаффера про залежність між податковими ставками і податковими надходженнями до бюджету. Державний бюджет, його структура та види. Бюджетний дефіцит і державний борг. Фіскальна політика та державний бюджет. Вплив

фіскальної політики та циклічних коливань на державний бюджет. Фактичне, потенційне та циклічне бюджетне сальдо. Оцінка бюджетної політики в умовах повної та неповної зайнятості. Суперечність між стабілізаційною та бюджетною функціями фіскальної політики. Концепції збалансування державного бюджету. Джерела дефіцитного фінансування. Державний борг та ефекти витіснення. Емісійне фінансування бюджетного дефіциту та його наслідки.

Тема 1.3.5. Гроші, грошовий обіг і грошова політика.

Грошово-кредитна політика держави, її види. Грошовий ринок: попит на гроші, пропозиція грошей. Механізм функціонування грошового ринку. Грошова пропозиція та грошові агрегати. Графік грошової пропозиції. Попит на гроші для угод, попит на гроші як активи та їх графічна інтерпретація. Модель грошового ринку. Порухи та відновлення рівноваги на грошовому ринку. Грошова пропозиція з урахуванням депозитних та готівкових грошей. Грошова база, грошовий мультиплікатор і грошова пропозиція. Грошово-кредитне регулювання економіки. Монетаристська теорія як теоретична база монетарної політики. Економічне зростання та його чинники. Фактори економічного зростання. Виробнича функція. Трансформація виробничих факторів у продукт. Економічне зростання на основі моделі АБ—А8 і кривої виробничих можливостей. Модель економічного зростання Солоу.

Тема. 1.3.6. Світова економіка та економічне зростання

Зовнішньоекономічні зв'язки. Платіжний баланс країни, його структура. Теорії торгівлі. Види зовнішньоекономічної політики. Вплив зовнішньої торгівлі на ВВП. Економічна рівновага в умовах відкритої економіки. Валютний курс. Форми котирування валютного курсу. Види валютного курсу залежно від режиму його формування. Односторонній та багатосторонній валютний курс, номінальний та реальний валютний курс. Паритет купівельної спроможності. Попит і пропозиція як чинники валютного курсу. Зв'язок валютного курсу з платіжним балансом. Платіжний баланс. Рахунок поточних операцій та його складові. Рахунок капітальних операцій та його зміст. Сутність та роль автономної статті «Помилки та упущення». Резервні активи як регулююча стаття платіжного балансу. Модель платіжного балансу.

3. Рекомендована література

1. Архієреєв С.І., Решетняк Н.Б. Курс економічної теорії: навч. пос./ за ред. С. І. Архієреєва, Н. Б. Решетняк ООС, Харків: НТУ «ХП», 2007. - 331 с.
2. Архієреєв С.І., Решетняк Н.Б. (ред.) Основи економічної теорії : Навчально-методичний посібник для студентів технічних спеціальностей заочної форми навчання/С.І. Архієреєв, Н.Б. Решетняк, В.М. Двінських та ін. - Х.: НТУ «ХП», 2010. - 76 с.
3. Андрущенко А. Економічна теорія: навч. пос. / А. Андрущенко. - К.:

Центр учбової літератури, 2009. — 520 с.

4. Беляєв О.О., Діба М.І. та ін. Сучасні економічні системи: навч.-мет. посібник для самост. вивч. дисц. / О.О. Беляєв, М.І. Діба, В.І. Кириленко, С.Г. Поручник, М.С. Руденко, Ю.М. Руденко. — К.: КНЕУ, 2003. — 95 с.

5. Білецька Л.В. та ін. Економічна теорія: політекономія, мікроекономіка, макроекономіка / Навчальний посібник. — К.: Центр учбової літератури, 2009, — 688 с.

6. Ватаманюк З.І., Панчишин С.М. Вступ до економічної теорії / З.І. Ватаманюк, С.М. Панчишин. - Новий Світ - 2000, 2005, - 408 с.

7. Гронтковська Г.Е., Косік А.Ф., Ряба О.І. Економічна теорія / Г. Е. Гронтковська, А. Ф. Косік, О.І. Ряба. — Рівне: НУВГП, 2010. - 369 с.

8. Економічний розвиток України: інституціональне та ресурсне забезпечення: монографія / Алимов О.М., Даниленко А. І., Трегобчук В.М. та ін. - Київ.: Об'єднаний інститут економіки НАН України, 2005. - 540 с.

9. Козак Ю.Г. та ін. Основи економічної теорії : Навчальний посібник./ Ю.Г. Козак , С.С. Шаповал, О.С. Кіро, М.А. Заєць, М.І. Барановська, Л.Б. Боденчук , Є.В. Кравченко, Л.Я. Коноводченко, О.В. Захарченко, В.В. Курмиженко. - К.: Центр учбової літератури, 2012. - 264 с.

10. Ю.Мамалуй О.О. Основи економічної теорії: підручник / За ред.. О.О.

Мамалуя. - Київ: Юрінком Інтер, 2006. - 479с.

11. Мочерний С.В., Довбенко М.В. Економічна теорія: підручник. / С. В.Мочерний, М. В. Довбенко. — К.: Видавничий центр «Академія», 2004. — 856 с.

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання - іспит

5. Засоби діагностики успішності навчання - комплекти тестових завдань для модульних робіт, індивідуальні завдання, теми для контрольної роботи.

Примітки:

1. Програма нормативної навчальної дисципліни визначає місце і значення навчальної дисципліни, її загальний зміст та вимоги до знань і вмінь. Програма нормативної навчальної дисципліни є складовою державного стандарту вищої освіти. Програма вибіркової навчальної дисципліни розробляється вищим навчальним закладом.

2. Програма навчальної дисципліни розробляється на основі освітньо-професійної програми.

3. Форма призначена для складання робочої програми навчальної дисципліни.

4. Формат бланка А4 (210x297 мм.).

Навчальне видання

Програма
нормативної навчальної дисципліни
«Економічна теорія»

підготовки спеціаліста

спеціальності 7.06010107 – Теплогазопостачання та вентиляція
7.06010103 – Міське будівництво та господарство (заочна форма навчання)

Розробник: **СІРЕНКО** Наталія Миколаївна

В авторській редакції
Комп'ютерне верстання: *Ю. Ю. Конюшенко*

План 2013, поз. 481 а

Підп. до друку 12.02.2014 р.	Формат 60х84/16
Друк на ризографі	Ум. друк. арк. 0,5
Тираж 1 пр.	Зам. № 9609

Видавець і виготовлювач:
Харківський національний університет
міського господарства імені О. М. Бекетова,
вул. Революції, 12, Харків, 61002
Електронна адреса: rectorat@kname.edu.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:
ДК №4705 від 28.03.2014 р.